

դիցազանց առաջին արշաւանքին՝ իբր ժամանակակից Աստղագաւայ, Պելլըրիմ ի հանդէս կու գայ Նիլիոնիմ, զիսմնց իրզին երկրորդ մասին մէջ։ Երբ Փրիմիւլա շոնաց արշաւանքը կ'երթայ, եղիւկապոսը ընդառաջ կ'ելլէ իրեն մինչեւ ի Պաւերկայ, և կ'ստաշնարդէ զայն ի Պասայ։ Բայց ինչպէս ըսինք, Ուրիւց մէջ առաջին դիւր կ'ըր խաղայ։ Մեծ արկածն ևս ըր որ Բժոժովարդն ըր ի սոզ Համալիցոյ, դիցազանց մարմինները Լաղնել-բուրդի պալատին աւերակաց տակէն դուրս հանելով՝ կը յիւնն անոնց շահատակութիւնները և կ'ոգրան անոնց ճակատագիրը։ Հաւանական է՝ որ այդ տեսակ դերզ, մանական ողբերը դիւցազանական երգոց հնգոցն ձեւերէն մէկը ըլլայ։ Յետեւ Ամէլ երաժշտին առաջնորդութեամբ կազմուած պատուիրակութիւն մը՝ պաշտօն կը ստանձնէ Բուրդոնաց զինքերը փոխադրելու ի Վորմա։ Իբր առնց Պասայ կը հասնին, Պելլըրիմ եպիսկոպոսը իրենց կ'ըսէ. «Խոսք առէ՛ք ինձ որ վերադարձին լոս հանդիւր պիտի դարձնուի. պէտք է՝ որ այդ գէպքերը հոն մնան»։ Միայն, ալ կ'ոգնած որ այդ աղետաւոր արկածները զորի առնուին, իրենց սկզբն մինչեւ կատարածը. ձեռն արհամար պիտի պատմէր ինձ։ Եւ ալ դիւցազանքի պիտի զրկեմ շնորհ երկիրը և շարքնէլ զիսի աստ ամէն»։ զիցազանց ընտանիքներուն ինչ որ դիւնն անոնց վըր ըլլայ, Այսպէս ամբողջ անդաճ դարձածին դիտուի պիտի ըսէ ըլլամ։ Ախրս կ'ըլլայ՝ ե՛նչ այդ իրաց յիշատակը կը կորստի. զի աշխարհէլ վրայ կատարուած մեծաւ զոյն դիւցազանքն է այս»։

Պելլըլ խոստման վրայ հաստատուն մնալով, երկրորդ անգամ կ'երէնանի ի Պասայ, և այն ասուն կախիկապոսը իր ասած տեղեկութեանց վրայ յինչով՝ իր կոնրատ թուան կը յանձնէ հոգը Սգրելու բոլոր պատմութիւնը լաւ տին տեսնելով, ճիշտ աշխարհ՝ ինչպէս որ հանդիպած ՚է սկզբն մինչեւ վերջը, ապա դիւցազանքին վերածուած ՚է յանձնակի ՚է։

« Գ Ո Ւ Գ Ր Ո Ւ Ն »

— 310 —

Յամաքային պատերազմներուն՝ կը յաւըրդեն ծովային արշաւանքները. իլիականին՝ Ողիսական։ Գուդրուսի քերթուածը կը բաղկանայ երեք որոշ քերթուածներէ և կը հառէ երեք տոհմերու վրայ։ Առաջին երկու մասերը երկայն ներածութիւն մ'են և քերթուածին խորագիրը կը պատշաճի ճշգրի երրորդ մասին։ Շատ աւելի կապակցութիւն կայ Նիքիաւոցեանց՝ քան Գուդրուսի քերթուածին մէջ. բայց իւրաքանչիւր քերթուածին խմբագրութիւնը աւելի կարգաւոր է, և կարծես թէ արդէն վաթ ձեռք մը միջամուխ կ'աճէ անհեռացնելու բերանացի աւանդութեան յանկարծակի ուսումնները։ Երրորդ մասը կը տեղափոխէ զմեզ այն շրջանին մէջ, ուր Նորմանդացիք կը հաստատուին Փրանկաց

երկիրը։ Գուդրուսի և Նիքիաւոցեանց զըրբոյցները կ'իյնան որոշակի ժիւ դարուն և մեր ձեռքը հասած խմբագրութիւնը հետագայ դարուն մէջ կատարուած է։

Առաջին մասը պարկի մը պատմութեան կը նմանի՝ որ ծանրատարուակ կը դառնայ դիւցազներգական ձեւով։ Քանի մը մանրամասնութիւններ շատ նման են Ռոբէշտոնի պատմութեան հետ։

Իոլանտայի թագաւորի մ'որդին Հագէն, իր շատ մանուկ հասակէն յափըշտակուելով պասկուճէ մը կը տարուի աւայի կղզի մը։ Նա կը հանդիպի հոն՝ երեք իշխանուհիներու՝ որոնք վայրի կենսականներէն փախչելու համար քաշուած են քարայր մը և կը ստանձնեն մանկան դաս տարակուլութեան հոգը։ Երբ Հագէն չափահաս կ'ըլլայ, ծովախորշի մը մէջ խաւիսի ձգած նաւու մը կը տիրանայ, և անհաւանական գուպարածէ մ' ետքը նաւաստիներու մէկ մասը ծովու մէջ կը նետէ և մնացած մասն ալ կը ստիպէ որ նաւարկեն դէպ ի իոլանտա։ Վերջապէս իր հօրը յաջորդելով՝ կ'ամուսնանայ իր երեք ընկերուհիներէն՝ Հիլդէի հետ, որ Հնդկաց թագաւորին դուստրն էր։

Երկրորդ մասը կը տանի զմեզ դիւցազներգական աւանդութեան մէջ։ Հագէն դուստր մը կ'ունենայ զոր իր կնոջ աւանամբը Հիլդէ կը ողչէ, բայց չուզի զայն ամուսնացնել։ Այն ատեն Փրիստնաց Հետտէլ թագաւորը՝ կը զրկէ Վատէ, Փրուտէ և Հորանտ երեք պատգամաւորներ, որ զՀիլդէ յափշտակեն կամ բռնի և կամ խորամանկութեամբ։ Արշաւանքի պետը Վատէ՝ Նիքիաւոցեանց Հիլդերբանտի նման՝ երիտասարդէ մ'աւելի հին մարտիկներու տիպար մ'է։ Փերթուածը զուարճախօսիկ տեսարանի մը վրայ կը դնէ զայն շրջապատուած տիկիներու ակումբէ մը։

Հիլդէ թագուհիմ ու իր դուստրը կատակով, — ճարգուղիմ վատելի թէ արդիւր, — զնդիկի կամ զնիկի ընկերութիւնը վայելելէ՞մ կ'ախորժի աւելի, — թէ պատերազմելէ՞մ ու կուտելէ՞մ։ Անորմ վատէ պատասխանից. «Երբեք տեսած ՚է չեմ այսպիսի քաղցր ընկերութիւն մը, և սա».

» կայն հրջանկագոյն կը զգամ զիս, երբ բոլո-
» լուած եմ քաջարի ապստամբերն:» —
Դեռտակ սիրում օրիորդը սկսաւ քարծրածայն
քրքջիլ, — մկատելով որ տիկնամաց մէջ մտտիլը
յարմար էր անոր. — կատակը առաջ տարին ա-
նոնք . . .
Հարցոցիցն՝ թէ ծերունի մարտիկին ամուսն ի՞նչ
է, — «Ետառներ ունի՞, Դղեակն ու երկրի տէր»
» է: — Իր զղեակին մէջ կիմ ու տղաքներ ունի՞.
» — Անշուշտ անոնց մկատմամբ սէլ, ու զը-
» զատմը չի տածեր»:
Ապստամբներն մէկը պատասխանեց. «Կիմ ու
» տղաքներ ունի մա. — Յանկ կալուածներ, բայց
» իր իմքը ու կենանքը, — կը զոհէ պատուոյ
» համար. ասոր ապացոյցները տուած է. — քաջ
» ու յամուզմ եղած է մա միշտ »:

Երկրորդ պատգամաւորը փրուտէ՛ պա-
տահական վաճառական մ'է՛՝ ճարպիկ ու
աջողակ: Վերջապէս Հորանտ անգուգա-
կան երգիչ մ'է, որ գործոյն աջողութեան
կը նպաստէ մեծապէս:

Թրգմ. Հ. Ս. ՏԵՐ-ՄՈՎՍԵՅԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՌԱՇՆԵՐ

Մեծոքի գրքերու լատգոյն մասը կը մնայ ա-
նոնց մէջ՝ որ կը ծնանին:

Դարգաւորութիւնը՝ գրութիւնը համառօտ կ'ե-
րեցնէ. կարծ կ'երևի մեզի այն մամբամ՝ ուր ար-
գելքի մը չենք համոզուիր:

Շատ չի հետաքրքրի մէկ մը՝ որուն դիցազ-
մները սկիզբէն ի վեր խորհրդածութեանց մէջ
կ'ընկզման. պէտք է սպասել կամ ո'չ մէկ հեղի-
մակութիւն անոնցմէ՝ կամ շատ մ'անպատեհու-
թիւն հեղիմակէն:

Պայծառութիւնն այն թերութիւնն ունի՝ որ ըն-
թերցողը ամեն աշխատանքէ կ'ազատի. — ասով
է որ անկարող կ'ըլլայ հեղիմակին կրածները զը-
մահատելու:

Հեղիմակներն շատերը այնքան մտադիր են
վրծինով իրերու արտաքին կոյմը մկարելու՝ որ
կը մոռնան մտածութեամբ ամոնց մերսը թա-
փանցելու:

Գիտութեան մանրամասն հետազօտութիւնները
մարդկային միտքը պիտի փոքրկացնեն:

Շատ զբաղեցնող մերկայ դարը արհամարհել
կը ծնացնեն. ուսմանսիրութիւն մ'է դա, որով
բարձր երկնի կ'ուզեն՝ իրենց շրջապատը խոնար-
հեցնելով:

Կապէս

ԼԵՈՐԱՐՏԻ

ԻՇԽԱՆ ՄՏԱՅՈՒՄԸ

Ամենաքաջքը, հըզ'ը

Իշխան մեքեն խորհրդուն.
Զարհուրելի, բայց սիրուն ծոն երկնային.
Կենակէջ էմ արտաթախիծ օրերուս,
Մտածո՛ւմ, որ իմ առջեւ ըստէպ կը դառնաս
Խորհրդաւոր բնութեանդ վրայ մ'է չի խօսի.
Ո՛վ չի զգար մեր մէջ զօրութիւնը անոր,
Սակայն ամէն անգամ երբ
Մարդուս լեզուն մարտական ընձն զգացումն
Դատմէ անոր արդիւնքներն,
Ինչ որ կ'ըսէ ան կարծես նոր կը լըսէ:
Ինչպէս թափուր մընայ միտքս այն առեւնն
Երբ ըսէսար բնակութիւնդ հոն հաստատել,
Յանկարծ իմ միւս մշտածունքերս բոլոր
Փայլակներն ասդին անդին ցրուեցան:
Ջերդ աշտարակ մը դաշտին մէջ ամայի՝
Կ'ամբարտակես միայն մեքեն մէջ՝ հըսկայ,
Ինչ եղան՝ բայ ի քննէ՝

Մարդոց գործերը բոլոր,
Կեանքը բոլոր բովանդակ՝ էմ աշխուս:
Ինչ անմբեր տաղտութիւն՝
Զրոյցնե՛րն հինցած, ժամանցներն,
Ու սընտի հառնքի մ' յոյսը անտի
Այն ցընծութեան քողի, երկնային ցընծութեան,
Որ ինձ քննէ կը հասնի:

Ինչպէս որ մերկ ժայռերէն
Ապնենինեանց խորտարորտ՝
Կանանց զաշտի մը՝ որ հեռուն կը ժպտի՝
Կը գարձնէ աշխեր անկողտ ուղեւորն.
Այսպէս եւ ալ չոր, անշարթ
Աշխարհային շագփութանք՝ սըրտակաթ՝
Իբրեւ զւարթ պարտէզի՝ քիչ կը դառնամ,
Ու կը սփոփուին զգայուններս հնայ ապրելով:

Գրեթէ ինձի հաւատալի չէ Թեւի
Թէ ինչպէս եւ վատախաբակ այս կենքերն,
Եւ այս ապո՛ւշ աշխարհին այսպիսի առեւ
Հանդուրժեցի առանց քեզ.
Գրեթէ մ'ըլունել չեմ կըրնար եւ Թէ ինչպէս
Կը հառաչէ ուրիշ մ'ուրիշ իղձերու:
Որոնք քեզ լեն նըմաներ:

Յորձենալ իմացոյ

Փորձով Թէ ինչ է այս կեանքն,
Երբեք մահուան չըսեմնց կուրծքս երկնային.
Այսօր ինձի խաղալի
Կը Թըփ այն հարկն յետին,
Զոր այս աշխարհը անմիտ
Մերթ կը զովէ, յաւաւ կ'տալէ, կը զոյայ.
Եւ կ'ըլ վտանգ երեսայ, եւ ժպտելով
Պատահալիքնէ՛րն իր կը դիտեն անհետուն: